

FOGELOVÁ, Patrícia – PEKÁR, Martin. *Disciplinované mesto*. Košice : Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2021. 198 s. ISBN 978-80-8152-977-1.

Dejiny Slovenskej republiky 1939 – 1945 patria k najviac rozoberaným a komentovaným historickým témam, a to nielen na profesionálnej úrovni. Celé spektrum historikov (aj tých amatérskych) v pomerne nedávnej minulosti a aj súčasnosti vytvorilo dosť dokonalý obraz o vývoji vojnového štátu, spísalo faktografiu krátkeho, no hektického obdobia slovenských dejín. K viacerým existujúcim textom je stále potrebné pristupovať s určitým odstupom a je nutné brať na zreteľ, že práve táto problematika vyvolávala a stále vyvoláva neutíchajúce diskusie, resp. ponúka/la viaceré protichodné interpretácie.

Monografická práca historikov pôsobiacich na Katedre histórie Filozofickej fakulty Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach predkladá čitateľom inú optiku nazerania na ľudácky režim. Prostredníctvom interdisciplinárneho prístupu prináša odlišný pohľad a jeho novú interpretáciu. Ústredným bodom ich výskumu a analýzy je verejný priestor. Publikácia obsahuje tri historické sondy do troch mestských centier slovenských regiónov. Autori si vybrali Prešov, Ružomberok a Nitru nie náhodne. Išlo o župné mestá s väčším počtom obyvateľov s vlastným byrokratickým aparátom formujúcim verejný život v meste. Prešov sa po realizácii Viedenskej arbitráže a strate Košíc dostal do novej pozície, stal sa novou metropolou východného Slovenska, čo pre neho znamenalo dynamický vývoj aj vo verejnom priestore. Ružomberok bol miestom, pôsobiskom Andreja Hlinku, osobnosti, ktorá sa stala symbolom vojnovkej republiky. Autori z tohto dôvodu nemohli vynechať „Hlinkovo mesto“ zo svojho centra pozornosti a aj tu sa pozreli bližšie na zásahy režimu do verejného priestoru. Nitra bola a ostala mestom s veľkomo-ravskou tradíciou, ktorá sa stala jedným z najpodstatnejších symbolov ľudáckeho režimu. Autori na príkladoch troch miest postupne ukazujú, akým spôsobom sa vo verejnom priestore presadzuje symbolika, nadobúdajúca v danom období výrazne nacionalistický charakter zafarbený, pre tento režim typickými, „antisemitskými tónmi“.

Verejný priestor bol v nosných kapitolách práce členený do štyroch rovín (právnej, funkčnej, sociálnej a materiálno-symbolickej), na ktorých autori sledujú zásahy do mestského spôsobu života v predmetných rokoch. Opatrenia ľudáckeho režimu v právnej dimenzii sú autormi definované personálnymi zmenami vo verejných inštitúciách. Zamýšľajú sa nad otázkami, aké boli možnosti využitia verejného priestoru, pre koho a načo konkrétne bol určený, zároveň aj to, kto kontroloval jeho využitie. Pre ľudácky režim bol verejný priestor zároveň aj politickým priestorom, akýmsi účelným miestom na realizáciu politických cieľov. Prostredníctvom riešenia napr. bytovej otázky a smerovania výchovy mladej generácie sa režim pokúšal o upevnenie svojich mocenských pozícií. Na mestskom priestranstve – námestiach sa odohrávali agitačné manifestácie predstavujúce ideálny nástroj na konsolidáciu režimu. Práve tieto politické prejavy boli určitým fenoménom tohto obdobia. Okrem rozhlasu a tlačovín totiž verejné námestia boli dobrým nástrojom na formovanie

verejnosti, jej mienky a nálad. Symboly – symbolické prvky sa snažil režim slovenského štátu zavádzať do verejného priestoru prostredníctvom stavieb pamätníkov, pomníkov či inštaláciou rôznych pamätných tabúl. Tie mali pripomínať dlhú a slávnú minulosť, prostredníctvom ktorej sa reprezentanti štátu snažili upevniť kolektívnu identitu. Návraty k veľkomoravskej tradícii, či v tom čase populárne premenovanie názvov ulíc, predstavovali typické ideologicko-propagandistické zásahy do verejného priestoru.

Monografickú prácu Patrície Fogelovej a Martina Pekára možno zaradiť k vďareným publikáciám venovaným výskumu mesta a mestského spôsobu života v turbulentnom období ľudáckeho režimu. Autorom sa podarilo prehĺbiť poznanie charakteru tohto režimu cez analýzu prejavov odrážajúcich sa vo verejnom priestore a verejnej sfére troch slovenských miest. *Disciplinované mesto* tvorí zaujímavý prienik medzi históriou a sociológiou a poukazuje na sociokultúrny význam verejného priestoru v krátkom období vývoja slovenských dejín.

Peter Koval'